

FIGYELŐ „KISEBBSÉGI SORS“¹

A FELVIDÉKI magyarság küzdelmei tárulnak elénk ebben a kötetben, amelyet egy mély kultúrájú és mélyen érző magyar ad elénk beszédeiben, előadásaiban. A legkülönbözőbb alkalmakkor, részint politikai körutakon, beszámolókon, a szenátusban, valamint kultúr-összejöveteleken és gyűléseken elmondott beszédek és előadások gyűjteménye ez. Azt mondhatjuk, hogy a maguk nemében valamennyien magas színvonalúak. Nagy részük mély tudással alkotott értékes publicisztikai tanulmány. Politikai beszédei a közigazgatási reformról, a választási rendszerről, a felvidéki magyarság közgazdasági és politikai helyzetéről, az állampolgársági kérdésről, az ügyvédi autonómia kérdéséről, a nyelvhasználati jogról tartott beszédei, interpellációi a tudományos tanulmányok mélységét érik el. Ha valaki a felvidéki magyarság politikai és gazdasági helyzetét a cseh megszállás 12 éve alatt valóban ismerni akarja, annak számára nélkülözhetetlen ez a könyv. Figyelemreméltó az az indokolás, mellyel útnak bocsátja e kötetet. „Több mint io esztendeje annak — úgymond —, hogy a sors szeszélye sok-sok százezernyi magyart átcsapott nekik fajilag idegen népek országaiba. Azóta az a leszakított magyarság mindenütt, ahová így jutott, vergődik a kisebbségi' sorsban.“

„A békeszerződés alapján így keletkezett, illetve megnagyobbodott új, ú. n. utóállamokban ma a hatalmon levők azt mondják, hogy ez a sors nem is a legrosszabb. A jelen állapotok történelmi előzményeit, azok kifejlődéseit, a mai politikai és pártbeli viszonyait, a közhangulat áramlatait a megélhetés gondjaiban elmerült magyarság és a most felnövekvő új nemzedék a maga teljességében sem itt, sem a határokon túl nem ismeri eléggé. Az élet sokkal gyorsabban halad át az események felett, semhogy azoknak mélyebb megismerésére, a fejlődés irányának megfigyelésére kellő idő jutna. Azért nem idő előtti tehát azoknak úgy a kortársak, mint fiaink részére való megörögzítése. Ez a könyv részben fájó visszhangja az elmúlt 12 év eseményeinek, részben a jogaink tudatában való kitartásra ösztönző bátorítás... Nem célzatos kiszínezés, de mozaikkép. összerakva a legkülönbözőbb idő- és alkalommegnyilatkozásokra. Mindegyik alapgondolata az ottani állapotok megjavítására irányuló törekvés. Az ennek elérhetésére alkalmas politikai irány tekintetében sokaknak más a véleménye. Ez természetes is. Akié a hatalom, az más szemszögből nézi a világot. Akit letör a nyomorúság, annak végső reménye, hogy talán az opportunizmus hozhat pillanatnyi előnyöket. Ámde sem a békeszerződések, sem a kisebbségvédelmi szerződések nem kívánják a föltétien behódolást és megalkuvást. Az utóbbiért cserébe különben is mindig lemorzsolódik valami az egyetemes nemzeti érdekből és értékből. Ezért jogos programja az ottani magyar ellenzéknek a kisebbségjogoknak maradéknélküli kiküzdése . . .“

¹ Dr. Grosschmid Géza kassai magyar szenátor a cseh országgyűlésen: Kisebbségi sors. Kassa, 1930, szerző kiadása.

Egy öntudatos, bátor és mélyen gondolkozó magyar agyvelőnek elgondolása lehel bele ezt a programot az egész kötetbe, illetőleg abba a hatalmas küzdelembe és idegmunkába, melyről a könyv beszámol. A magyarság élniakarását kiáltja bele a világba az elszakított területekről, de oly módon, hogy az összegyűjtött anyag mondhatjuk az esszenciája mindazoknak a politikai és közgazdasági tudnivalóknak, amellyel ebben a küzdelemben fel kell vértézni magunkat.

A könyv tartalmának részletes ismertetését itt nem adhatjuk, de fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy milyen rendkívüli értékű kritikai anyag és argumentum-sokaság van ott felhalmozva. Az az előadás pl., amelyet a szlovenszkói és ruszínszkói autonómia jogi természetéről Pozsonyban, 1930 június 25-én, a keresztényszocialista párt országos végrehajtó ülésén tartott, a szenátus elé az állampolgárság kérdésében 1929-ben beterjesztett javaslat, ugyancsak a régi nyugdíjasok ügyében készített törvényjavaslat, mélyen szántó politikai, illetőleg jogászai munkálatok, amelyeknek azonban nemcsak ilyen természetüknél fogva van belső értékük, hanem ránk nézve azért is különös érdekléssel bírnak, mert a felvidéki kérdés ismereténél becses eszméket és okulást nyújtanak. Nagyértékűek a földreform keresztülviteléről a szenátusban mondott alapos, bátor beszédei, melyekben rámutat a kisebbségi jogok számbavevésére, a földreform ürügyei alatt a magyarság ellen folytatott irtóháborúra. A Pozsonyban 1929 október 20-án tartott programbeszédjében kitűnő kritikáját adja a magyar kisebbség szempontjából Benes politikájának. Mély benyomást kelt az állami költségvetés bírálatában, 1930 április 2-án a prágai szenátusban mondott beszéde a magyarság kulturális sérelmeiről. A magyarság kulturális sérelmeinek ismertetésében hatalmas tanulmányokat végzett, amelyek úgy parlamenti beszédeiben, mint más alkalmakkor tartott előadásaiban is megnyilvánulnak. E kultúr-sérelmek előtárása jóval meghaladja a szokásos politikai megnyilatkozások igényeit. Ezek tehát nem afféle parlamenti átlagpolitikus teljesítmények, egy hozzáértő, az ügyet teljes melegséggel magáévá tevő, nagyszorgalmú magyar embernek mély alapossággal végzett, mindenütt számszerű pontos adatokkal, statisztikával, az illető életviszonyok felkutatásával teljesített munkája ez.

Grosschmidnek ez a magyarságéval összeforrott életküzdemele a cseh-szlovák államalakulástól végigvonul a II. és III. nemzetgyűlés időszakán át egészen napjainkig. De ugyancsak erősen kiveszi részét Kassa város politikájában is. Szinte megható az a szívós küzdelem, amelyet ennek a városnak magyar kultúrájáért, magyarnyelvű oktatásáért, magyar színészetéért folytat a magyarirtó cseh hatalmi politikával szemben. A könyv harmadik része társadalmi és ifjúsági mozgalmak és alkalmak szülötte. Grosschmid az ifjúsággal foglalkozó társadalmi nagybizottság elnöke s a felvidéki és a különböző cseh főiskolákon tanuló magyar ifjúságnak melegszívű mecénása és atyai tanácsadója. Ilyen minőségben végzett teljesítményeit lehetetlen meghatottság nélkül szemlélnünk.

Mindent egybevetve, Grosschmid Géza a kisebbségi ügynek nélkülözhetetlen szolgálatot tett e könyvének kiadásával. A cseh kultúrpolitikának sikerült szinte légmentesen elzárnia az elszakított területet a csonka-anyaország szellemi áramlataitól. A szellemi érintkezés elszakított magyar testvéreinkkel a szó szoros értelmében a minimumra van utalva, azok alig tudnak valamit a háború utáni csonkaország szellemi életéről odaát. A már cseh iskolákban nevelődött legújabb generáció gyakran megdöbbenően, szinte abszolút terjedelemmel tudatlan a magyar történelmet, kultúrtörékvéseket, s zellemi életet illetőleg és ehelyett telítve van ellenségeink részéről öntudatosan koholt hamis képzetekkel, a történelemnek célzatosan káros meghamisí-

tásával. Ugyancsak nem jogtalan az elszakított részeken lévő magyar intelligenciának gyakori panasza, hogy kultúrtéren nem sokat törődünk velük, nem igyekszünk nekik nyújtani a magyar kultúrából azt sem, amit talán lehetséges volna.

£ helyett Grosschmid könyve odaíráról való ajándék nemcsak Csonka-Magyarország, hanem az egész magyarság számára, mert a magyar kisebbségek jogaiért való küzdelemben olyan képet, anyagot és tudnivalókat mutat nekünk, amilyent csak az adhat, aki maga is szenvedő részese annak a történelmi életküzdelemnek. Minél több intelligens magyar embernek kell ezt a könyvet elolvasnia. A kisebbségi politikával foglalkozók számára pedig egyenesen nélkülözhetetlenek azok a közvetlen impressziók, amelyeket belőle meríthetünk.

BALÁS KÁROLY

A NÉMET KÖZVÉLEMÉNY ÉS MAGYARORSZÁG

IDESTOVA hat hónapja vagyok Németországban. Állandóan németek között dolgozom, beszéltem az intelligencia legkülönbözőbb rétegeihez tartozó emberekkel, megfordultam német társaságokban s mindenütt figyeltem, igyekeztem kitapogatni, hogy a kötelező udvariassági formulákon túl és azok mögött mit gondolnak rólunk magyarokról, ismemek-e és hogyan, mit tudnak trianoni katasztrófánkról, szeretnek-e, röviden: hogyan vélekedik a német közvélemény rólunk.

Megfigyeléseimnek eredménye: a rólunk alkotott ítélet nagyon vegyes; jóformán egyénenként változó. Látszik, hogy egy egységesen irányított, beható propaganda sohasem igyekezett itt Magyarországról elfogulatlan és főleg helyes képet adni. Mindenki annyit tud Magyarországról, amennyi a körülményei (utazásai, olvasmányai, színdarabjai s nem utolsó sorban hallo-másai) révén véletlenül ráragadt.

Nagy általánosságban: a „magyar“ szimpatikus fogalom a németek előtt. Hogy ez a rokonszenv nem mindig tényleg nekünk, a hús-vér magyaroknak, az igazi Magyarországnak szól, hanem egy bizonyos mértékig elrajzolt, etnográfiai érdekességekben bővelkedő, romantikusan, sőt sok esetben egyenesen idealizáltan elképzelt fajtának, mely a pedantériába drillirozott és „Sachlicheit“-ba fáradt német lelkekben valami fájó nosztalgiát ver fel az emberibb, melegebb, érzőbb élet után — az más kérdés.

A mai német mindenütt, ahova megy, magyar dologba ütközik: a színházakban magyar darabokat és magyar színészeket lát, a koncerteken magyar művészeket hall, a kávéházakban magyar cigánymuzsikában gyönyörködik, sőt még a cirkuszban is magyar pusztai lovas-jelenetek szórakoztatják, mert Németországban most határozottan divatban vagyunk. Persze, sok esetben túlteng a pántlika, magyar pruszlik, ráncos csizma — és főleg a paprika.

A bennünket közvetlen tapasztalásból nem ismerő rétegek előtt tehát még mindig az a bizonyos etnográfiai érdekesség vagyunk, amit annyira szeretnénk már a hírünkéről leradírozni, — de ami mégis csak legvonzóbb idegenforgalmi propagandánk fog maradni. A magyarságnak a német fantáziában mutatkozó eme romantikus elrajzolása nemcsak a külsőségekre vonatkozik: a német átlag-ember képzetében a magyarok amolyan Kárpáthy Zoltán-féle alakok, akik mindent tudnak. Ebben a hiedelemben az idealizáló színpadi és szépirodalmi beállítások mellett valószínűleg nagy szerepe van a világháborúnak, mely a magyar katonai erényekkel rengeteg

németet megismertetett, annak a magyar tehetségesőnek, amely mostanában az élet minden megnyilvánulásában szinte elárasztja Németországot (különösen Berlin művészi életében meglepő a magyar térfoglalás) és nem utolsó sorban annak «a könnyedségnek, amivel a magyar ember a társaságban mozogni szokott. A nehézkes, merev németnek, különösen a nőjének, a biztos fellépésű, szerény, de önérzetes, közvetlen modorú magyar határozottan imponál. Ehhez járul még, hogy a szellemileg egy nívón állók közül rendszerint a magyar tud jobb benyomást kelteni szellemének élénksége, felfogásának könnyedebb volta miatt, anii a német aprólékossággal, elméletek szűrőm gondosan megtisztogatott tudással szemben eredetibbnek, frissebbnek tűnik fel.

A magyarságnak ez a ködös, körvonalozatlan respektálása konkrétan alakban szokott jelentkezni a szakembereknél. Jóformán minden tudósnak, gyárosnak, nagykereskedőnek, pénzembernek vannak magyar összeköttetései; személyesen vagy névszerint ismeri a maga szakmájabeli magyar kiválóságokat; általánosságban tisztában van Magyarországnak az illető téren elfoglalt helyzetével s ennek alapján Magyarországnak a nyugati értelemben vett kultúrállamot látja.

Azok persze (s ezek meglepő sokan vannak), akik már jártak nálunk, sokkal realisabb megvilágításban látnak bennünket. Ezeknél a romantika már eltűnik, hogy helyet adjon az őszinte megbecsülésnek. Budapest sajátos szépsége marad meg az emlékekben az első helyen, de mindjárt utána jön a magyarnak, mint embernek, rokonszenves alakja. Ha a német nem is tudja kifejezni azt, amit mi „úriembernek“ mondunk, az kivehető, hogy valamit a fogalomból megérezett itt rajtunk. És ha mi magunk már nem igen tudjuk felfedezni legendás régi jellemvonásunkat, a vendégszeretetet, a tőlünk hazatérő németek még mindig el vannak tőle ragadtatva. Szinte mindenkinek feltűnik továbbá a német nyelv itteni nagy elterjedtsége, amit nemcsak a magas kultúrnívó jelének, hanem az irántuk érzett rokonszenv megnyilvánulásának is tekintenek. Szívesen felhozzák ellentétként Csehországot, mely a német nyelvet üldözi, német feliratokat nem tűr stb., s az e téren megnyilvánuló magyar liberalizmusban a nemzeti erő tudatát látják, mely nem félti saját kultúráját idegen behatásoktól.

Természetesen nem minden impressziójuk kedvező. Sok újabban itt járt vendégüinktől hallottam például, hogy szemükbe ötlött a mi nagy gazdasági leromlásunk. Megfigyelésük szerint nagyon sok nálunk a koldus, a silányan öltözött, rosszul táplált ember. Meglepi őket az az óriási különbség, ami a Dunakorzó vagy előkelő lokáljaink fényűzése és az újságáros rokkantak nyomora között tátong. Az az érzésük, hogy nálunk a vagyoni megosztás tekintetében nem lehetnek valami túl egészséges állapotok. Az ő szociális gondolkodásuk mellett — melyben egyformán találkozik a baloldali szociáldemokrata a szélsőjobboldali hitleristával — a mi viszonyaink e téren anakronisztikusnak tűnnek fel.

Ha e tekintetben nem is keltünk túl jó benyomást, viszont van valamin, ami német vendégeinkre kivétel nélkül óriási hatást tesz: az irredentánk. Messze vezetne, ha magyarázni akamók, hát egyszerűen elégedjünk meg annak megállapításával, hogy az az egészséges, ösztönös nemzeti érzés, melyet mi természetesnek találunk, a németek nagy részénél ismeretlen; tulajdonképpen csak most, a „völkisch“ mozgalommal kezd megszületni. A nálunk megfordult németeknek éppen ezért ez a mélyből jövő, organízálatlan, magától értetődő nemzeti elkeseredés és Trianonnak egységes tagadása óriási élmény, mely csodálatot és tisztelettel vegyes irigységet ébreszt bennük. A Szabadság-tér a maga négy szobrával mindnek emlékezetébe vésődött (bár néhányan udvarias-szemrehányóan megjegyzik, hogy Nyugat

szobra is ott van) és szinte fejszóváló tisztelettel állapítják meg, hogy bárhol kerüljenek össze is egy magyarral, annak tizedik szava már a trianoni békeszerződés. Megcsonkításunkról tehát jóformán mindenki tud Németországban (annak méreteiről azonban kevesen), „lángoló patriótáknak“ tartanak bennünket, revíziós propagandánkról szinte irigységgel nyilatkoznak és maguknak is hasonló sikereket kívánnak e téren. Azt persze elfelejtik, hogy az idegenben élő kisebbségek nemzeti konzerválásában az ő „Auslanddeutschtum“ mozgalmuk tetteiben megnyilvánuló segítségével mennyire előttünk jár! Persze a hiányokat nehezebb felfedezni, mint azt, ami szembezőkő s így érthető, hogy elsősorban a nemzet imponáló egyöntetősége tűnik fel látogatóinknak. Meg vannak róla győződve, hogy ez a tömegenergia feltétlen jobb jövőt fog számunkra biztosítani; nem is tudnának bennünket, a tipikus „Herrenvolk“-ot, „a világ legbüszkébb nemzetét“ sokáig szolgáson elképzelni.

Érdekes, hogy még azokban a körökben is, amelyek a hazai német kisebbség beolvasztását vetik a szemünkre s amelyek a németjeink számára a jövőben sokkal kiterjedtebb jogokat követelnek, mint aminőket a múltban élveztek, nagyon sok megértő hangot hallottam; ha fájdalommal állapítják is meg, hogy a német származású intelligencia évszázadokon keresztül kivétel nélkül felszívódott a magyarságba s hogy egész német nyelvterületek (pl. a Szepesség) szíwel-lélekkal magyarokká lettek s így a németiség részére elvesztek — kiérzik a hangjukból a tisztelet az iránt a nemzet iránt, amely ezt az asszimilációt erőszakosság nélkül, az asszimilálódók önkéntes beleegyezésével tudta végrehajtani. De azért el vannak határozva, hogy német észet és energiát többé nem adnak idegen kultúra táplálására, hogy minden németet — éljen az a világ bármely táján — megóvnak a beolvasztástól s azokat, akik nemzeti tudatukat félig elvesztették, ismét visszatérítik anyanemzetükhöz. Ezért pontosan számontartják a mi németjeinket is, iparkodnak őket minél öntudatosabb németekké ébreszteni, a magyar kultúra önkénytelenül is asszimiláló légköréből a német kultúrába vonni, ragaszkodnak „Burgenland felszabadításához“ és változatlanul követelik Ausztria számára Sopront.

Nagyon sajnálatos, hogy éppen ennek a kétségtelenül nagyjövőjű, mert a legőstönösebb: a nemzeti érzésre építő „völkisch“ mozgalomnak egyik vezető folyóirata közöl csak gyűlölködő cikkeket Magyarországról. Itt kizárólag úgy szerepelünk, mint az ezeréves elnyomó, mint a „Massengrab Ungarn“, aki, miután a legkegyetlenebbül bánt németjeivel, most az elszakított területeken a szerencsétlen német kisebbségeket újra be akarja fogni a jármába s mindenféle negáció, irredenta politikába akarja őket behajszolni, hogy velük kapartassa ki a forró serpenyőből a sült gesztenyét a maga számára. Az illető tekintélyes lap valószínűleg elfelejti, hogy az ő mozgalma, a „völkisch“ gondolat a kisebbségek számára ugyan teljes kulturális szabadságot, de a „vendéglátó“ állam számára a kisebbségek részéről teljes lojalitást és őszinte támogatást követel. Mert az nem valószínű, hogy a szemléltetett hangnemben írt cikkeivel bizonyára nem csekély számú magyarországi német olvasóközönségét a magyar haza iránti lojalitásra akarja nevelni.

Mi mindenesetre sajnáljuk, hogy a fényoldalok mellett ilyen árnyoldalakat is kell konstatálnunk a rólunk kialakított felfogásban, de a kép teljességéhez ezek is hozzátartoznak. Remélhetőleg a mi hazai — köztudomásunk szerint feltétlen államhű és magyarbarát — német kisebbségünk és a fentebb említett objektív nacionalisták továbbra is távol tartják maguktól e szükségtelenül szubjektív megnyilatkozásokat. Ez a mi szempontunkból annyival is kívánatosabb lenne, mert ellenkező esetben ki vagyunk

téve annak a kellemetlen meglepetésnek, hogy az új német nacionalizmus esetleges további térhódításával a ma határozottan magyarbarát német közvéleménynek több csoportja is egyik napról a másikra ellenségünké válik.

Leipzig.

MORAVEK ENDRE

IDEGENFORGALOM A HÁBORÚ UTÁNI BUDAPESTEN

A MAGYAR FŐVÁROS idegenforgalmában a háború után megindult erőteljesebb propaganda egyre érezhetőbbé válik. Az elmúlt tíz év statisztikai csupa növekedésről számolnak be, de a fejlődés az eltelt évben mutatkozott meg a legnagyobb mértékben, a lezajlott Szent Imre-ünnepségek kapcsán. Ma már a magyar fővárosnak sincs semmi oka szégyenkezni a nyugati és középeurópai metropoliszok mellett, hogy forgalma gyér s az idegenek nagy világrámlatából nem bír kellő és arányos részt biztosítani a maga számára. Természetes, minden túlzó optimizmustól óvakodnunk kell, de azt az objektív és közömbös szemlélőnek is meg kell állapítania, hogy Budapest az idegenforgalmi versenyben ma már eléggé számottevő arányt képvisel s a további munka csak fejlődést és növekedést hozhat. Az új évtized küszöbén csak jót várhatunk a nagy erővel folyó propagandától s attól az ezerkezű és legtöbbszörre ügyesen dolgozó reklámhadjárattól, mely fokozott energiával ügyeskedik, serénykedik Budapest megismertetésén, az idegenek, a világ globetrottereinek idevonzásán, hogy azok végre saját tapasztalataik alapján döntsék el: igaza van-e annak az ellenséges propagandának, melyet a szomszédos Ausztriában, Bécsben ismételték jóegynéhányszor a kíváncsi idegen fülébe, főleg a háború előtt, hogy Bécsnél vége a művelt nyugatnak s utána a félvad Ázsia steppéi kínálkoznak a látogató szeméi elé.

A magyar idegenforgalmi propagandára már csak ezért is szükség van s az idegenek látogatását már csak ezért is erőltetni kellett. Méginkább áll ez a háború utáni Magyarországra, melynek az idegenek vonzása s a jószándékú külföldiek hívogatása kétszeres feladata, hiszen a revíziós propaganda törekvéseit az idegenforgalom is nagymértékben előbbre segítheti és támogathatja. Másrészt gazdasági szempontok is követelik a forgalom erőteljes propagálását: ma már többé-kevésbé minden ország rájött arra, hogy a külföldiekkel együtt idegen pénz, külföldi valuta is jön az országba s az idegen, aki az illető állam területén tölt el néhány napot, több hetet, vagy talán hónapokat is, nemcsak életszükségletei fedezésére költ, hanem szórakozásokra és „distractionokra“ is s e révén a gazdasági élet majdnem mindegyik komponensének adózik közvetve vagy közvetlenül. A nagy nyugati népeknél, de a kisebbeknél is, az e címen befolyó jövedelem igen jelentős tételét alkotja a nemzetgazdaság bevételeinek s a befektetések mindig nagyobb percentú aktívát produkálnak, mint passzívát. Néhány példára nem árt hivatkoznunk: Olaszországról tudjuk, hogy 1927-ben 300 millió lírát költött el idegenforgalmi propagandára s az ezzel kapcsolatos dolgokra, de bevétele túlhaladta a 2.750 milliót. Ausztria, mely az utóbbi évtized alatt nemzeti jóvedelmének igen jelentékeny részét köszönheti egyes idegenvonzó propagandájának, 1928-ban 65 millió schilling kiadással szemben 249 millió tiszta hasznot tud felmutatni. Franciaország 1930-ban 10 millió frankot költött propagandára s ugyanakkor a parlament 30 millió frank kamatmentes, hosszúlejáratú kölcsönt szavazott meg ugyanerre a célra. 1931-re 35—40 millió frankot állítanak be a költségvetésbe propagandára. Spanyolország is erősen

dolgozik: 37 millió pezeta állt rendelkezésre a tavalyi büdzsében a forgalom fokozására. Ismerjük Németország tevékenységét is: évről-évre állandóan növelt befektetései után az 1930-as költségvetés 60 millió aranymárkát adott propagandacélokra. Csak kuriózumképen említjük fel, hogy legutóbb Párizsban a legelőkelőbb negyed legfényesebb avenuején olyan propagandahelyiséget rendezett be, aminek csak egyéves bérösszege többbe kerül, mint a mi Idegenforgalmi Tanácsunk három évi költségvetése együttvéve.

Magyarország mai szomorú, hétszüksztendős helyzetében természetesen nem kockáztathat még jóval alacsonyabb összegeket sem ilyen célokra, be kell érnie egy igen minimális befektetéssel, melyet azonban évről-évre nagyobbítani igyekeznek. A legutóbbi költségvetésben a propagandát irányító Idegenforgalmi Tanács számára csak 100.000 pengőt irányoztak elő, ami bizony édeskevés és alig elég nagyszabású akciók keresztülvitelére. Ámbár meg kell gondolni azt is, hogy a mi országunk úgysem számíthat, még relatíve sem, olyan nagy és busás forgalomra, mint a nyugati államok. Egyrészt nagyon is kiesik az idegenek áramlási és érdeklődési síkjából, másrészt pedig nincs is olyan sok és grandiózus mutogatnivalója, mint versenytársainak. Ilyen szempontból számítani kell arra, hogy a befektetett pénz még egyideig csak passzívumokat fog ellensúlyozni.

Sajátos viszonyainknál fogva ma csak Budapest, az ország fővárosa az, mely számot tarthat az idegenek nagyobb érdeklődésére. Ma még csak inkább a főváros az, mely felé a forgalmat terelhetjük s az idegeneket elhívhatjuk. Ha mentesek tudunk lenni minden lokálpatriotizmustól, bevallhaljuk, hogy nálunk még, az egyetlen Balatont kivéve, alig van hely> vagy nincs is, ahová az idegent nyugodt lélekkel elkalauzolhatjuk, helyesebben, amelyet nyugodtan ajánlhatunk az idegennek, mint olyan látnivalót, melyet máshol nem találna meg. A Balaton körül viszont néhol olyan siralmasak a viszonyok, oly sok a likvidálandó probléma, a drágaság olyan kapzsi és annyira horribilis, hogy ilyen árnyoldalakkal még ez a felséges magyar tenger sem tud megmérközni. Itt volnának nagyobb városaink, minők Szeged és Debrecen, de itt sem kínálkoznak az idegennek sok idegenforgalmi vonzó attrakciók. Szegedet újabb építkezései folytán ilyen szempontú látványosságnak szánták, de egynéhány épület és szép tér, bármennyire artistikus, szép és lenyűgöző hatást kínál is a szemlélőnek, még nem eléggé vonzó téma a sokkal szebb helyeket felkutató külföldinek. A Hortobágygal, véleményem szerint, már túlsókat is dicsekedtünk: éppen eléggé veszélyes volt már ennyi népi kuriózummal és magyar specialitással előhozakodnunk. Újabban van egy szép idegenforgalmi attrakciónk, Lillafüred, de még ez sem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Hosszú volna itt rámutatni arra, hogy miért történt ez így: még azok is, akik ezt az attrakciót kivitelezték, még azok is sokkal többet vártak a realizálásától. A külföldi azután, ha erről a helyről hall, még mindig nem tudja, hogy miért is részesítse előnyben azoknál a helyeknél, melyeket már jól ismer, s melyeket a mondain-világ találkozásai révén már nagyon is felkapottá tettek. Lillafüred mai helyzetében része van a drágaságnak is, meg a nagy távolságnak is, mely megölője az idegenforgalmi versenyképességnek. Amellett az idegen, ha idejön pihenni, a pihenés mellett szórakozásokra is vágyik, ezeket pedig, legalább is ma még, hiába keresné Lillafüredben.

Marad tehát legfőbb idegenforgalmi gócpontnak Magyarországon az ország szíve, Budapest, mely már helyzeti adottságainál fogva is legjobban megfelel a célnak, amellett szépsége, európai nivójú fejlődése, érdekes látnivalói \$ nem utolsó sorban tündéri panorámája miatt is teljes mértékben rászolgál a külföldiek érdeklődésére és megérdemli a propagandába fektetett pénzt.

Budapest már a háború előtt is vonzott többé-kevésbé idegeneket, idegenforgalma eléggé számottevő volt már ezekben az években is. Csakhogy ami a háború utáni forgalmat nevezetesen megkülönbözteti a békeévektől, az az, hogy akkor még a belföldiek forgalma tette ki a legnagyobb számot Budapesten: a külföldről jövő látogatók még meglehetősen gyéren jelentkeztek. 19x1-ben például a fővárost 226.844 idegen keresi fel, melyből a belföldi látogatók több mint a kétharmadrészt foglalják le (173.547), a többi Ausztria, Csehország és Németország között oszlik fel. A belföldi forgalom e döntő többsége több-kevesebb ingadozással megmaradt a háború utáni években is, a letelt tíz esztendő alatt is, de ezzel szemben a külföldi látogatók száma növekedett meg nagyon. Ugyannyira, hogy olyan országokból, ahonnan azelőtt alig jött egynéhány látogató, a háború után a vendégek száma megkétszereződött vagy meg is sokszorozódott. 1920-tól 1930-ig az idegenforgalmi statisztikában ezt az örvendetes jelenséget figyelhetjük meg:

1920. évben Budapestre érkezett	193.000 idegen ; külföldről jött	19.000
1921. „ „ „	185.000 „ „	29.000
1922. „ „ „	213.000 „ „	70.000
1923. „ „ „	218.000 „ „	72.000
1924.¹ „ „ „	179.000 „ „	55.200
1925. „ „ „	240.000 „ „	69.000
1926. „ „ „	247.000 „ „	77.000
1927. „ „ „	260.000 „ „	94.000
1928. „ „ „	269.000 „ „	109.000
1929. „ „ „	280.000 „ „	120.000

Ha figyelemmel kísérjük a fenti statisztikai kimutatásokban a külföld felől jelentkező idegenforgalmat, meglepéssel kell konstatálnunk, hogy a külföldi látogatók száma évről-évre nagyobbodik, növekszik s majdnem százszázalékos emelkedést ért el tíz esztendő alatt. Különösen fokozta ezt a külföldi vendégjárást az idei Szent Imre-jubileum; ebből az alkalomból annyi idegen járt Budapesten, mint azelőtt tíz év alatt együttvéve sem. Nem lehet tehát mondani, hogy Budapesten nincs a külföldről jövő forgalomnak eredményes múltja és jelene és — még inkább — nagy jövője. Idegenforgalmi propagandának minden évben ki kellene ötleteskednie valami megragadó és érdekes attrakciót vagy programot, amivel az idegeneket még jobban ide tudnók édesgetni. A kongresszusrendezések ebből a szempontból ha jelentenek is valamit, nem adnak számszerűt és érdemlegesen nagy eredményt.

Érdekes összehasonlítani a budapesti forgalmat az osztrák fővárosával. Tudvalevő, hogy Ausztria milyen nagy energiával és fáradságot nem ismerő akaraterővel dolgozik idegenforgalmának emelésén. Bécs mindig is vezetett előttünk, amit nem nehéz megmagyarázni: már a háború előtti háromszoros forgalmat megérteti az, hogy Bécs a monarchia fővárosa volt, nagy szerepet játszott századokkal ezelőtt is s világvárossá lépett elő már akkor, mikor a mi fővárosunk még a metropolisz gyermekcipős korszakát sem ismerte. Azonkívül nem szabad elfelejteni azt sem, hogy jóval közelebb fekszik a nyugateurópai államokhoz (270 kilométerrel közelebb, mint Budapest), amellet lakosai világnyelvet beszélnek, ami szintén el nem hanyagolható szempont. A legérdekesebb azonban az, hogy amíg Budapest háború előtti forgalmát már 1926-ban elérte s nagy gyorsasággal túl is szárnyalta, Bécs csak 1928-ban tért vissza a békeévek keretei közé. Ott az 1911-es év 603.000 idegenével szemben az 1920-as statisztika csak 382.000 idegent tud felmutatni, ami nyilvánvalóan nagy esés. Budapesten az illető években 241 ezer, illetve 193 ezer idegenről számol már be a statisztikai kimutató.

Az 1924-es csökkenés a magyar valuta megszilárdulásával van kapcsolatban.

Már mondtuk, hogy a budapesti idegenjárást jellemzi az, hogy a háború utáni években a külföldi utasok száma gyarapodik s nő meg. Honnan érkeztek ezek a külföldiek, melyik országból jöttek a legnagyobb számban? A legtöbb külföldi Ausztriából keresi fel Budapestet: az Ausztriára eső forgalom azonban az évek folyamán variálódik, sohasem állandó. A háború előtt is ez az ország volt az, ahonnan legtöbb külföldi vendégünk érkezett: 1911-től 1917-ig 24—25.000 osztrák állampolgár jön át, 1917-ben pedig még több: ebben az évben a szám 34 ezerre szökik fel, hogy 1922-ig egészen 9.000-ig essen vissza. A következő években már javul az arány: 11 ezerről 16 ezerre megy föl 1923-ban s 1924—1929 között a 17—20 ezret is eléri. Ausztria után számottevő részt képvisel Csehszlovákia és Románia: az előbbi a háborús évek alatt 3—4 ezerrel szerepel a statisztikában, a háború után pedig 19—20 ezerre is felmegy az innen jövő látogatók száma, míg az utóbbi ugyanakkor 2—3, illetve 15—19 ezer látogatóval jelentkezik. S ugyanakkor, mikor Ausztria a legmagasabb számot, húszezret, 1928-ban éri el, Csehszlovákia ugyanezt 1923-ban, Románia pedig csak a két utolsó esztendőben. Megjegyzendő, hogy ez az utóbbi 1922-ben még ezen a maximumon is tútesz, amikor több, mint 25 ezer látogatóval szerepel a statisztikában. A harmadik utódállam, Jugoszlávia igen csekély hányadát teszi háború utáni idegenforgalmunknak: kétezerről lassan növekszik fel 1929-ig a nyolcezerig. Nyilvánvaló, hogy az itt ismertetett adatokban nagy részt kell lefoglalnunk az elszakított területeken élő magyarság számára, természetesen csakis a három utódállamot értve bele. Ha kivonjuk az ottani magyarság részvételét ezekből az adatokból, alig 20% marad vissza az említett államok tulajdonképpeni lakóinak.

A többi országok részesedése a háború utáni évek budapesti idegenforgalmában a következő: Németországból 1920—1925 között 3—8 ezer, 1925—1929 között 9—16 ezer látogató érkezik, Olaszországból ugyanekkor 2—3 ezer; a Franciaországból érkezettek egészen 1929-ig alig érik el a kétezret, Angliából viszont csak 1925-ig van kétezren alul, a következő években már 3—4 ezer vendég jön. Amerika, jöllehet a legmesszebb van, szintén nagy arányt képvisel, amiben része van a kint élő magyarságnak is: 1920—1925 között évente 4—5 ezer látogató hajózik át hozzánk, 1925—1929 között pedig még több: 8—9 ezer évente (1929-ben pedig több, mint 11 ezer látogatót kap Budapest Amerikából).

Az idegenek áramlása s az illető ország területén való tartózkodásuk azonban csak akkor válik igazában gyümölcsözővé és hasznohajtóvá, ha a külföldiek és az idegenek nemcsak, mint egyszerű átutazók jelentkezik, hanem ha meg is szállnak s bizonyos ideig tartózkodnak is az illető országban. Budapesten az idegenforgalommal kapcsolatos ipar állandóan azt panaszolja fel, hogy az idegenek, főleg azok, akik külföldről jönnek, igen kevés ideig veszik igénybe a főváros vendégszeretetét s egy, legfeljebb két nap múlva már indulnak is vissza. Ha nézzük a részletekbe is bevilágító statisztikát, bevallhatjuk, hogy a panasz nem hangzott el minden alap nélkül s hogy e téren még sok és súlyos teendőnk vannak. 1928-ban például az idegenek csak 712.000 napot töltöttek el nálunk, ami a bécsi négyszeres számhoz viszonyítva valóban nagyon csekély (3.152.000 nap). Tehát a valódi idegenforgalom tulajdonképpen négyszer nagyobb ott, mint nálunk. Egyesek azzal próbálnak erre magyarázatot adni, hogy a magyar szállóipar jóval fejletlenebb, mint a bécsi, mely a budapesti 4748 ágygal rendelkező 98 hotellel szemben 17.746 ágygal bíró 310 szállodát tud felmutatni. Ez a magyarázat azonban, főként ilyen beállításban, nem állhat meg, hiszen tudjuk, hogy az osztrák fővárosban a szállodai ágyak az év folyamán 48 százalékban vannak kihasználva, míg a budapestiek csak 26 százalékban. A bajt

máshol kell keresni. Egyik okát ennek a problémának ott sejtjük, hogy nálunk a szállodai árak túlságosan magasra vannak kikerekítve, azután a drága luxushotelek mellett hiányoznak az olcsóbb és amellett rendes polgári hotelek, vagy ha akadnak is ebből a fajtából, nincsenek azon a nívón, melyen lenniök kellene. Ezen és a hasonló visszasságokon azok a szervek volnának hivatottak segíteni, melyek a forgalommal kapcsolatos ipart irányítják, segítik és ellenőrzik.

Budapest háború utáni idegenforgalmának alakulásával együtt ki kellene térni azoknak a propagandaszerveknek a munkájára is, amelyek tíz év kedvező forgalmának alakulásában résztvettek s azt előbbre segítették. Cikkünk azonban igen hosszúra nyúlna ezzel az ismertetéssel, mely természetesen nem nélkülözhetné a bírálatot sem; így ettől ebben a rövid ismertetőben el kell tekintenünk. Azt azonban kiemeljük, hogy eredményesen dolgoztak és kivették részüket a munkából. Természetesen, ennél az eredménynél semmiképpen sem szabad megállniok, hiszen ez még csak a kezdet kezdetét jelenti s a további alakulás és növekedés teljesen attól függ, hogy milyen mértékben fejlesztik ki propagandahálózatukat, milyen arányban nagyobbítják működési körzetüket s az annyira kívánt és óhajtott reklámhádjárat további vezetését.

CSISZÁR BÉLA

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

— *Indiai „Kerekasztal Konferencia“ — Európai Tanulmányi Bizottság második ülészaka; Briand javaslata — A Népszövetségi Tanács ülése. Leszerelés. Lengyelországi választások — Francia kormányváltás — Bethlen István gróf bécsi látogatása —*

A MACDONALD-KORMÁNY eddigi tizennyolc havi létezése alatt öt rendkívül nagyjelentőségű konferencián vett részt, melyek közül háromnak — a tengeri leszerelési, a birodalmi és az indiai Kerek asztal Konferenciának — tanácskozásait maga Ramsay MacDonald vezette. A két hágái konferencián a labour-kormány viszont csak résztvevő volt, de tudvalegyően Snowden kincstári kancellár útján elhatározó befolyást gyakorolt menetére; a leszerelési konferencia pedig az egyetlen, amely magának a munkáskormánynak, sőt személyesen MacDonald miniszterelnöknek kezdeményezésére jött létre; a birodalmi konferencia időpontja előre meg volt határozva és talán az összes ilyen jellegű összejövetelek között a legkevésbé sikeres volt, a legkényelmetlenebb érzéseket hagyta hátra. Azonban nem egyedül a Brit Birodalom létezése és jövője, hanem civilizációnk sorsa szempontjából is legdöntőbb jelentőséggel bír a január 19-én, több mint kéthónapi tanácskozás után végétért, egészen különös jellegű indiai „Kerekasztal Konferencia“.

Amennyire az eredmények s azok eddig tapasztalt visszahatása alapján meg lehet ítélni, az összes felsorolt értekezletek között ennek volt a legjelentékenyebb, legmeglepőbb sikere, ezen aratta Ramsay MacDonald államférfiúi bölcsesége, tapintata, a vezetésben kifejtett ügyessége a legnagyobb, barát és ellenfél által egyaránt elismert sikereket. Soha még ilyen jellegű, nem háborút befejező értekezletnek bonyolultabb és zavarosabb problémával nem kellett megküzdenie. Egy földrajzilag szub-kontinensnek nevezett, vegyes és egymással ellenséges lakossággal, legkülönbözőbb adminisztratív és kormányzati egységekkel bíró olyan óriási területnek, mely

a történelemben soha egységes kormányzás alatt nem állott, s amelyet csak a britek ereje és kormányzóképesége tart össze, kellett új alkotmányt adni, illetve, ahogy MacDonald pontosan kifejezte: olyan alapvető elveket megállapítani, amelyek egy egységes, gyakorlatilag életképes alkotmány megalkotásánál irányadók lennének. Hogyan jött létre ez a különös konferencia, mik voltak az előzményei, kik voltak a tagjai, milyen eredményeket ért el és mik a kilátásai annak a munkálatnak, melyet létrehozott — ezek a kérdések, a válaszok s az ezekhez fűződő események, a világot mozgató problémákban oly gazdag korunknak kétségtelenül egyik legfontosabb probléma-komplexumát alkotják.

A ma, bár különböző fokban, de teljesen Nagy-Britannia — az angol király, India császára — szuverénitása alatt álló indiai birodalom területe, Burmával együtt, 4,721.000 négyzetkilométer (kb. fele Európának); lakosainak száma kereken 320 millió; ebből körülbelül 234 millió esik a szorosan vett Brit-Indiára, 72 millió a közel 700 félszuerén fejedelemségre, a többi pedig Burmára. A lakosságnak közel 70%-a — 220 millió — hindu, valamivel több, mint 20%-a — 70 millió — mohammedán, akik többsége Pundzsab és Bengália területén lakik; a többi pedig megoszlik szikkiek (a buddhizmushoz hasonló vallás hívői), buddhisták, parszik és keresztények között. Brit-India, melynek adminisztrációja élén India császáranak képviselője, az alkirály áll, ma 15 nagy tartományra oszlik. Az 1919-ben, a brit parlament által elfogadott, úgynevezett Montagu-Chelmsford-féle alkotmány szerint már bizonyos mértékig résztvett a képviselőkben és így közvetve a kormányzásban is, a tartományok lakossága.

A brit kormány már 1908 óta kilátásba helyezte India népének, ha arra fokozatos fejlődés útján alkalmassá válik, a teljesjogú részvételt a birodalom tagjai között, azaz „dominion-alkotmányt“. Egyrészt az indiaiak szereplése a világháborúban — bár nem állott arányban a Britbirodalom többi részének áldozatkészségével, másrészt a sokféle demokratikus liberális propaganda kifejlesztette Indiában azt a mozgalmat, amely mind erőszakosabban követelte az egész félsziget számára a függetlenséget és a képviselői alkotmányt. Az 1919-i „Government of India Act“ szerint tíz évvel annak életbeléptetése után ő felsége kormánya és a parlament megvizsgálják működését és a szükséghez képest új, végleges alkotmányt dolgoznak ki. Ennek a rendelkezésnek végrehajtásaképpen a Westminster-Parlament, a konzervatív Baldwin-kormány javaslatára, Sir John Simon liberális képviselő vezetése alatt parlamenti bizottságot küldött ki Indiába a helyzet megvizsgálása és a parlamentnek való jelentéstétel végett.

Ezzel párhuzamosan Indiában a szélső nacionalisták Gandhi, a próféta és az úgynevezett „All India“ kongresszuspárt vezéreinek vezetése alatt újra kezdték éles ellenállási akciójukat, mely először is a Simon-kommissziót bojkottálta, jelentésének megjelenése után pedig a nagy passzív ellenállási harcot — satyagraha — inaugurálta. Gandhi, a békés, azaz nem véres eszközök híve, az adófizetés megtagadására, a sómonopólium megszegésére és az angol származású iparcikk bojkottálására csábított. Vele ellentétben Dzsavaharlal Nehru, a kongresszus fiatal elnöke, az aktív, merényletekben és lehetőleg vérontásban is kifejezésre jutó ellenállási akciót hirdette. India kormánya börtönbe vettette egymásután a törvények összes megszegőit, Gandhit, Nehmt és ennek apját; az összes börtönben ülő nacionalisták számát hivatalos források kb. 20 ezerre, a nacionalisták 80 ezerre teszik. Közben a Simon-bizottság javaslatára, hogy alkalom legyen az indiaiak véleményét meghallgatni, a kormány, a két nagy ellenzéki párt hozzájárulásával, konferenciát hívott össze Londonba, amelyre India összes pártjai meghívót kaptak. A kongresszusi nacionalista párt természetesen meg-

tagadta a részvételt s így India legnagyobb reprezentatív pártja nem jelent meg az 1930. november 12-én, V. György király, mint India császára által ünnepélyesen megnyitott konferencián. A békülési kísérlet, melyet az alkirály az elmúlt nyáron kezdeményezett a börtönben ülő Gandhi és a kormány között, a fiatal Nehru ellenállásán megbukott. Gandhi talán maga hajlandó lett volna megegyezési alapot keresni, de filozófiai elgondolásához képest, taktikai meggyőződése úgy látszik az, hogy a véres ellenállási mozgalomnak előbb saját sikertelenségén kell megbuknia, Nehrunak ezáltal kompromittálnia, hogy a fiatalság fölötti vezetést ő, Gandhi, visszaerhesse.

Ilyen előzmények után ült össze a konferencia, amelyen a hindu Mahaszabha (nemzeti radikális-) párt és a hindu liberálisok, a mozlimek, a szikkok, a nem-braminok, az elnyomott osztályok — az érintetlenek — az indiai keresztények, hindu asszonyok és az európaiak képviselői vettek részt Brit-Indiából, a fejedelmek képviselői s a három brit parlamenti párt reprezentánsai mellett. Elég a résztvevőket felsorolni ahhoz, hogy lássuk, milyen nehézségekkel: helyi, néprajzi, történelmi, gazdasági, vallási és adminisztratív problémákkal kellett azoknak megküzdeniök, akik a „független“ India, mint a Britbirodalom egyenlő jogú része számára óhajtották egy alkotmány alapvonalait megrajzolni. A több, mint kéthónapos tárgyalás ütközőpontjai voltak: a központi felelős kormánynak, a vallási vagy nemzeti közösségek megfelelő képviselőinek, a kisebbségek védelmének, a Britbirodalom és India közös védelmi érdekeinek kérdései.

A konferencia nagy meglepetéssel kezdődött, ami jellemző volt az indiai függetlenségi mozgalom erősségére, ellenben nyugtalanító fényt vetett a britek indiai pozíciójára, amire Winston Churchill élesen, tapintatlanul, de talán nem helytelenül rámutatott. Ugyanez a körülmény viszont hozzájárult ahhoz, hogy a konferencia tényleg eredményeket tudott felmutatni, mert világosabbá, sőt egyszerűbbé vált a helyzet, mellyel foglalkoznia kellett — amint ezt Ramsay MacDonald a konferenciát követő parlamenti vitában kiemelte. Ez a meglepetés a fejedelmek képviselőinek ama kijelentése volt, hogy hajlandók egy indiai federációban részt venni. Mert a múlt év őszéig az indiai fejedelmek, maharadszák és radzsák a brit uralom legerősebb támaszai voltak, érezniük kellett, hogy csak a „paramount power“ — a főhűbéres hatalom — kiegyenlítő védelme, terheiket megkönnyítő katonai ereje biztosítja az uralmukat. Mi okozhatta tehát a változást, amelynek értelmében hajlandók egy indiai szövetségben valamely bizonytalan egyenjogúsítás alapján részt venni a további fejlődés folyamán India védelméből is kivenni a részüket és végül kockáztatni azt, hogy végül eltűnjenek az Indiai Szövetségben? Amint erre Churchill, mint az angol parlament „enfant terrible“-je rámutatott, ennek más oka nem lehet, minthogy a fejedelmek belátták a mozgalom ellenállhatatlan erejét, továbbá azt, hogy a Bourbonok sorsára jutnak, ha nem csatlakoznak idejében hozzá. Ezért futamodtak meg a brit zászló alól s ezért baljós jel az ő szolidaritásuk a nemzeti mozgalom képviselőivel; elhatározásuk alapoka pedig a britek elleni állandó, eddig legfeljebb titkolt, pillanatnyilag kiengesztelhetetlennek látszó gyűlöletük, az egyetlen érzelem, mely Indiában, úgylátszik, egységesen elterjedt.

Brit államférfiúi tudás, belátás és tapintat azonban tényleg csodát művelt. A kormányon levő munkáspárt s az ellenzéken levő liberálisok és konzervatívok egyhangú megegyezésével, hozzájárulásával és ünnepélyes kötelezettségvállalásával a konferencia leszegezte a következő alapelveket: mindenképp elfogadta az összindiai államszövetség alapelvét; elfogadta a felelős kormányzás elvét a központban, a reprezentatív kormányzását a tartományokban; elhatározta Burma elválasztását Indiától és függetlenítését, ami egy-

szerűsítette a problémát, az alkotmány kidolgozását és elfogadását pedig függővé tette attól, hogy a mohamedánok és a más vallási, továbbá az egyéb kisebbségi csoportosulások megfelelő biztosítékokat nyerjenek. Brit-Indiának azok a képviselői, akik Londonban résztvettek a tárgyalásokban s akiknek kiválóságáról angol részről a legelismertebb vélemények hangzottak el, viszont beleegyeztek abba, hogy az ő felsége kormányának felelős Főkörmánynak — legalább is egy átmeneti időre — kezében maradjanak bizonyos ellenbiztosítékok: ezek a biztosítékok kiterjednek a védelemre, a külügyekre, belső közbiztonságra, pénzügyi kötelezettségekre és a pénzügyi stabilitásra (ez India nemzetközi hitelképessége szempontjából elengedhetetlen); a kisebbségek védelmének és a közalkalmazottak jogainak biztosítására, a tisztességtelen gazdasági és kereskedelmi verseny elleni védelemre. A központi felelős kormányzat, a „Round Table Conference“ javaslatai értelmében kétkamarás parlamentre támaszkodnék; a felsőház tagjainak száma 100—150 lenne, többségüket a tartományi törvényhozások választanák, a fejedelmek egy kisebbszámú képvisellete egészítené ezt ki (a nagyobb fejedelemségek, mint pl. Hayderabad, Baroda stb. előreláthatólag közvetlen képviseletre fognak igényt tartani, így azok a fejedelemségek, amelyeket a Britbirodalomhoz szerződések fűznek — ilyen 108 van — valószínűleg aránytalanul nagyobb számú képviseletet fognak kapni, mint a többi 5—600 porszemállam). Az alsóház tagjainak számát 250-re teszi a javaslat — 300 millió embernek nem túlnagy képviselate; a választójog megállapítása már a további tárgyalásoknak van fenntartva: a konferencia csak azt az elvi kijelentést tette, hogy a kisebbségek aránylagos képviselétéről gondoskodni kell. A konferencia ezenkívül bizonyos elveket dolgozott ki a hadierő fokozatos nemzetiesítéséről.

A konferencia legjelentősebb eredménye az, hogy valóban utat nyit India teljes önkormányzata felé, megadja a parlamentáris felelős kormányzás lehetőségét és megvonja az oly bonyolult, sokszínű, változatos birodalomra egységes, federációs alkotmánynak az alapvonalait. Nem kicsinylendő le az az eredmény sem, hogy a hindu-mozlim ellentéteteket talán sikerült a minimumra redukálni. A brit parlament és közvélemény egységes állásfoglalása, melyet bent csak Winston Churchill, kint pedig csak Rothermere Lord szava zavart meg, és melynek keretében a konzervatív „leader“, Stanley Baldwin garanciát vállalt, hogyha uralomra kerülnek, hűségesen követik a konferencia által kijelölt programot, biztosíték arra, hogy az anyaország tisztességgel fogja végrehajtani a vállalt kötelezettséget. Indiában a mérsékelt elemek meglepett örömmel, az extremisták pedig meglepett bosszúsággal és zavarral fogadták az eredmény hírért. Gandhi egyelőre csak aforizmákra és prófétai szólamokra szorítkozik; véleményt úgylátszik egyelőre nem óhajt nyilvánítani, bár szó esett különböző követeléseiről, sőt eddig már az alkirályal is találkozott. Az indiai kormánynak igen ügyes sakkhúzása volt, hogy a konferencia befejeztének hírére a politikai vétségek miatt letartóztatottaknak — elsősorban a vezetőknek — amnesztiát adott (ettől eltekintve a törvényszegők és zavargók nagy többsége még börtönben maradt), és a kongresszus vezérlő bizottságának visszaadta cselekvési szabadságát. Különösen Gandhi helyzete nem könnyű: hiszen a konferencia eredménye szinte felkínálja, ha mást nem is, legalább is a Gandhi-mozgalom végcéljának, India teljes függetlenségének lehetőségét, elérésének biztos módját. A Mahatma, a béke apostola vájjon szövetségese maradhat-e tehát továbbra is egy olyan mozgalomnak, amely a véres forradalom eszközeivel akarja azt elérni, ami békés úton biztosnak látszik?

A Kerekasztal Konferencia a nagy indiai küzdelemnek csak első fejezetét zárta le; a brit államférfiül képességet azonban újabb próba elé állítja

az a feladat, mely most Indiában vár rá. Erő és tapintat váltakozó alkalmazására lesz szükség, hogy a felzaklatott és fanatizált tömegek szenvedélyével meg tudjon birkózni, az alkotmányt tető alá tudja hozni és a nyugodt, stabil kormányzást ismét biztosíthassa.

EGÉSZEK KÜLÖNÖS, de jelentőségében egyáltalán nem lekicsinyelhető esemény a Briand által kezdeményezett Európai Tanulmányi Bizottság második ülészsaka, amely január 16-án ült össze Genfben. A 27 európai állam, mely tagja a Népszövetségnek és így ennek a genfi intézmény keretében összeülő bizottságnak, nyilván mégis, minden ellenállása dacára is, rendkívüli jelentőséget tulajdoníthat ennek az értekezletnek, mert azon öt miniszterelnökkel és 22 külügyminiszterrel képviseltette magát! Még népszövetségi közgyűléseken is szokatlan a felelős és aktív államférfiaknak ilyen számú megjelenése. Bármily messze legyen is az európai unió a megvalósulástól, bármily ellentétek merültek is fel tárgyalásain, bármennyire csak abban merült is ki a tevékenység, hogy konkrét — gazdasági — tárgyalására albizottságokat küldött ki, az európai kooperációnak csirái mégis a levegőben vannak: mindenesetre bizonyos, hogy senki sem akar kívül maradni a kooperációnak még ezen a sovány lehetőségén sem.

Politikailag legfontosabb és legkényesebb kérdés, mely a napirenden volt, azoknak az európai államoknak a meghívása, amelyek nem tagjai a Népszövetségnek: Törökországé és Szovjetországé. Felvételüket Olaszország és Németország ajánlotta, és különösen az előbbi, rendkívüli vehemenciával és bámulatraméltó diplomáciai ügyességgel erőszakolta. A legerősebb ellenállást természetesen Franciaország, Románia és Jugoszlávia fejtette ki, Nagybritannia viszont inkább a meghívás mellett nyilatkozott. Az eredmény diplomáciai remekmű: elhatározták, hogy Törökországot, a Szovjetbirodalmat és — Izlandot meghívják a következő májusi ülészsakra, de — csak a gazdasági kérdések tárgyalására. (Izland perszónál-unióban van Dániával, de a Népszövetség formai okokból még eddig nem vette fel tagjai sorába; most valószínűleg azért hívják meg, hogy a másik két állam meghívása ártatlanabbnak tűnjék fel.) Szovjet-Oroszországnak meghívása Olaszországnak és különösen Grandi külügyminiszternek személyes nagy sikere: viszont az a megszorítás, hogy csak a gazdasági kérdések tárgyalásában vehet részt, a két nagy állam számára felvetette a problémát, vajjon ilyen körülmények között elfogadhatják-e a meghívást. Ismerve a Szovjettel való tárgyalások és megegyezések illuzórius voltát, azok, akik ellenezték a meghívást (Törökország ellen nem volt kifogás), azt remélték, hogy — így talán nem jön el. Moszkva azonban gyakorlatiasabbnak bizonyult: elmegy Genfbe, ha másért nem, úgymond, legalább azért, hogy megtudja, miért ne menjen el európai állam létére oda, ahol Európáról tanácskoznak?

A gazdasági kérdéseknek — többi közt az agrár-hitelek, agrártermények piaca megszervezése kérdéseinek — megvitatására albizottságokat küldtek ki, amelyek a májusi ülésnek fognak jelentést tenni. A bizottság ülésezésének kimagasló eseménye a befejező aktus volt: Európa négy nagyhatalma külügyminisztereinek békemanifesztuma, melyben ünnepélyesen kijelentették, hogy a béke fenntartására minden lehető eszközt igénybe fognak venni, elsősorban a Népszövetség intézményeit. Bármennyire frazeológiának tessék is ez a manifesztum, az indokolatlan háborús híresztelésektől és izgalmaktól telített levegőben határozottan kiegyenlítő hatást tett.

A HÁROM NAPPAL az Európai Bizottság után összeült népszövetségi Tanácsnak elsősorban két komoly feladattal kellett megbirkóznia: egyrészt a Leszerelési Konferencia időpontjának és helyének megállapításával, esetleg

elnöke kinevezésével; másrészt a lengyel-sziléziai választási atrocitások ellen német részről beadott petícióval. A konferenciát a Tanács 1932 február 2-ára hívta össze Genfben; az elnök személyében nem tudott megállapodni, annyi azonban már most is biztosnak látszik, hogy a szemérmetlen javaslatnak, amely Benest akarta a konferencia elnöklésével megbízni, az olasz-német ellenállás a nyakát szegte. Hogyan is lehetett annak az államnak a képviselőjére komolyan gondolni, amely Európának, Franciaország után, második legnagyobb hadseregszállítója? Az, hogy a Tanács a Leszerelési Konferenciát előkészítő Bizottság által elkészített szerződéstervezetet a konferencia tárgyalásának alapjául elfogadta, még korántsem jelenti ennek a keretszerződésnek elfogadását: Curtius birodalmi külügyminiszter azonban igen helyesen szükségesnek találta, hogy ennek a látszata ellen is óvást emeljen. Ez különösen azért fontos — éppúgy, mint Apponyi Albert grófnak ugyanezen tárgyról szóló felszólalása és Károlyi Gyula gróf külügyminiszter válasza a magyar képviselőházban, — mert a szerződéstervezet 53. cikke kimondja, hogy az egyezmény a szerződő államok előbbi egyezményes kötelezettségeit érintetlenül hagyja és fenntartja. Ez tehát azt jelenthetné, hogy a békeszerződések által a szuverén államok között létesített különbség — teljesen felfegyverzett és teljesen lefegyverzett, teljes jogú és jognélküli államok két kategóriája — állandósíthatnék. Mint a magyar külügyminiszter kategórikusan kijelentette, Magyarország csak olyan szerződést hajlandó elfogadni és aláírni, mely az államok teljes jogegyenlőségén alapul.

A Lengyelország ellen intézett petíció elintézése — ezt az elégtételt nem tagadhatjuk meg — becsületére válik a Népszövetségi Tanácsnak. Maga Zaleszki külügyminiszter is helyesnek találta, hogy a lengyel terrorcsapatok viselkedése (s ami ezzel kapcsolatos, a hatóságok hanyagsága és elnéző viselkedése) felett a lengyel kormány sajnálkozását fejezze ki. A hosszas tárgyalások alatt létrejött megállapodás Curtius külügyminiszter teljes sikerét jelenti, amennyiben Lengyelországot vizsgálatra, kártérítésre és a Tanácsnak teendő jelentéstételre kötelezi. Ez volt az első eset, hogy szuverén államot egy nemzetközi fórum előtt kontradiktórius eljárásra és az eljárás folyamán elkövetett hibái elismerésére, továbbá azok jóvátételének megígérésére bírtak. A nemzetközi erkölcsi lelkiismeret felébredésének és a nemzetközi közvélemény nyomása tisztító hatásának örvendetes és reményre jogosító jele ez.

KÖZBEN FRANCIAORSZÁGBAN újabb kormányváltás történt: a Steeg-féle balközép kormány, mely a karácsonyi szünet előtt csekély hét szavazattal kapott többséget s ennek alapján napolta el a Kamarát, saját kebelében kitört konfliktus következtében, kimúlt. Helyét meglepően rövid kormányválság után Laval független republikánus szenátor kormánya váltotta fel a régi Tardieu-féle többség támogatásával. Kormányát el is nevezték „Laval címke alatt futó Tardieu kormánynak.“ Kétségtelenül Tardieu a legerősebb egyénisége ennek a kormánynak, amely a jobboldalra és a jobbkozépre támaszkodik és az első, a kormányprogramra felett tartott szavazásnál 71 szavazattöbbséget kapott. Élete egyelőre valamivel biztosítottabbnak látszik, mint a Steeg kormányé, melyet a jobboldal legnagyobb pártja, a Marin-csoport, csak tűrt, míg Tardieu, megalakulásának első percétől kezdve várta a pillanatot, amelyben megbuktathatja.

KÖZÉPEURÓPA gazdasági és politikai történetében jelentős esemény Bethlen István gróf bécsi látogatása. A Monarchia felbomlása óta ez volt magyar kormányfőnek első hivatalos látogatása a volt császárvárosban.

A magyar közvélemény szava, mely a miniszterelnököt az osztrák köztársaság fővárosába kísérte, meleg barátságtól volt átítatva, éppúgy, mint az a hang és hangulat, amellyel a megcsonkított és függetlenné vált Magyarország miniszterelnökét Bécsben fogadták. A bécsi látogatásnak különös jelentőséget kölcsönöznek a gazdasági vonatkozású tárgyalások, amelyek ezt megelőzték és amelyeknek folytatását elhatározták. A tárgyalásokat vezérlő alapelvek Bethlen és Schober találkozásánál olyan formában kerültek szóba, amely mindkét félre előnyös megegyezést ígér. Szerencsésebb gazdasági alakulat, mint az agrárterményeinkre rászoruló Ausztriának és az osztrák ipari termékeket, — különösen Csehszlovákiának, mint versenytársnak kiesése óta, természetesen felvevő Magyarországnak gazdasági összeköttetése — nem is képzelhető. Reméljük, hogy a megegyezés részletes kidolgozásánál nem botul fel az az alap, amelyet az államférfiak sok körültekintéssel és helyes ítélettel létrehozta.

OTTLIK GYÖRGY